kwartaalblad van de vereniging van oud-parlementariërs
28e jaargang
december 2021
nummer 108

Redactie

J.M. (Monique) de Vries	*monique@devries.to*	*070-3520749*	
C. (Cees) Bremmer	*c.bremmer@planet.nl*	*071-5613125*	*06-54853189*
G.J.W. (Gerritjan) van Oven	*vanoven@casema.nl*	*071-8890451*	*06-25590716*
J.P. (Joost) van Iersel	*jpvaniersel@gmail.com*	*070-3546165*	*06-20597487*
B.R.A. (Bob) van den Bos	*bravandenbos@planet.nl*		*06-20978171*
Paul van der Kraan, eindredacteur	*p.vdkraan@tweedekamer.nl*	*070-3183183*	*06-31634125*

Gastredacteuren: Jaap de Hoop Scheffer, Bas de Gaaij Fortman, Frans Weisglas

Commissie rechtspositie

G.B. (Ad) Nijhuis, voorzitter	*postvoorgb@gmail.com*	*0523-677366*	
P.J. (Pieter Jan) Biesheuvel	*pj.biesheuvel@12move.nl*	*070-3455975*	
F. (Francisca) Ravestein	*franciscaravestein@gmail.com*		*06-29359059*
j. (Hannie) Stuurman	*hannie.stuurman@upcmail.nl*	*0187-841338*	

Bestuur

J.G.C. (Jan Kees) Wiebenga, voorzitter	*wiebenga@hotmail.com*	*023-5246141*	
J.P. (Joost) van Iersel, vicevoorzitter	*jpvaniersel@gmail.com*	*070-3546165*	*06-20597487*
A. (Arie) de Jong, secretaris	*ariedejong@hetnet.nl*	*071-5212318*	*06-47381662*
E.G.E.M. (Liesbeth) Bloemen, penningmeester	*bloemenliesbeth@hetnet.nl*	*071-3018529*	
G. (Gerrit) Valk, Internat. secr.	*gerrit.valk@wxs.nl*		*06-55382145*
D. (Doeke) Eisma	*deisma6@gmail.com*	*070-3241543*	*06-52606675*
A.L.E.C. (Anne Lize) van der Stoel	*alecvdstoel@me.com*	*020-6252904*	*06 55101273*

Ambtelijke ondersteuning
Druk: Reprografische afdeling Tweede Kamer
Vormgeving: Stafdienst Communicatie, H.A. (Henk) van der Velden

Verenigingsadres/ledenadministratie
Vereniging van Oud-Parlementariërs, t.a.v. P.A. (Paul) van der Kraan
Postbus 20018, 2500 EA 's-GRAVENHAGE
Website(s): www.vopnestor.nl en www.leden.vopnestor.nl
Het lidmaatschap van de Vereniging van Oud-Parlementariers (VOP) staat open voor oud-leden van de Tweede Kamer en/of Eerste Kamer der Staten-Generaal en het Europees Parlement. De contributie bedraagt € 30,- per jaar en moet worden voldaan op betaalrekening NL34INGB0000253063 van de Vereniging van Oud-Parlementariërs, Den Haag.

Beveiligingsdienst
secretariaatbeveiligingsdienst@tweedekamer.nl

Een gelukkig Kerstfeest



NESTOR

INHOUDSOPGAVE

3 Van de redactie

5 Afghanistan: Omslagpunt na een ongelukkig slotakkoord
- Door Jaap de Hoop Scheffer

9 Column: Wie wil er nog minister worden?
- Door Bob van den Bos

11 Interview met Erwin Nypels
- Door Joost van Iersel

14 Boekbespreking
Tand des Tijds. Het CDA in de nieuwe eeuw
Auteur: Pieter Gerrit Kroeger
- Door Cees Bremmer

16 Verschenen boeken

17 Vrijheid, Veiligheid en Recht, waarborgen voor de EU
- Door Joost van Iersel

23 Van het bestuur
VOP-Najaarsbijeenkomst 3 November 2021
Nieuwe voorzitter en internationaal secretaris
Overleden

26 De Grondwet in en om het Binnenhof
- Door Bas de Gaay Fortman

29 Nieuws van de FP-AP

29 In memoriam Bas van der Vlies
- Door Frans Weisglas

31 Bericht van de Commissie Rechtspositie
- Door Ad Nijhuis

Deadline volgende NESTOR: 15 februari 2022

De illustraties zijn zoveel mogelijk opgenomen in overleg met rechthebbenden; wie verdere rechten kan doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met de eindredacteur, P.A. (Paul) van der Kraan

Foto cover: Jeroen van der Meyde

VAN DE REDACTIE



Hoofdredacteur, Monique de Vries

Voor u ligt weer een nieuw nummer van Nestor. Als dat bij u in de bus is gevallen is het al december en is het enerverende jaar 2021 alweer bijna ten einde. Een jaar dat begon in lockdown: niet-essentiële winkels, theaters, concertzalen, bioscopen, dierentuinen, musea, sportscholen allemaal gesloten. Bij café 's en restaurants mocht je alleen afhalen, onderwijs op afstand van basisschool tot universiteit, iedereen waar mogelijk thuiswerken en buiten met niet meer dan twee personen samen op 1,5 meter afstand. Op 23 januari ging de avondklok in en mocht je tussen 9.00 uur en 4.30 niet buiten zijn. Die avondklok duurde tot 27 april, al ging die op 23 maart een uur later in. Pas eind april kwamen er een aantal versoepelingen, mochten overdag de terrassen weer open, waren attractieparken, dierentuinen en sportscholen weer toegankelijk. Pas eind juni – nog maar een half jaar geleden- vervielen de meeste maatregelen met uitzondering van de plicht een mondkapje te dragen in trein en tram en op stations en haltes en de 1,5 meter plicht. Op 25 september verviel ook de 1,5 maatregel en de mondkapjesplicht op stations en haltes. Wel wordt het coronatoegangsbewijs ingevoerd voor bioscopen, theaters en horeca. De coronatijd lijkt achter ons te liggen. Helaas maar voor korte tijd: begin november komt de mondkapjesplicht terug voor het openbaar vervoer en nu ik dit stuk schrijf moeten ook de horeca en supermarkten alweer om 20.00 uur sluiten. De overige winkels zelfs al twee uur eerder. En er moet weer zo veel mogelijk thuis gewerkt worden. Wie weet wat ons nog te wachten staat. Laten we hopen dat we het coronavirus onder controle krijgen.

Om de tijd die wij niet buitenshuis kunnen zijn aangenaam door te brengen ligt hier tenminste een nieuw nummer van Nestor met een aantal interessante artikelen.

Alvorens hier verder op in te gaan wil ik eerst Mieke bedanken van wie ik met ingang van dit nummer het hoofdredacteurschap overneem. Zij heeft 22 jaar in de redactie gezeten en daarvan 10 jaar als hoofdredacteur. Zij verzorgde de verslagen van de redactievergaderingen, maakte de agenda,

deed talrijke interviews voor de rubriek "Leven na het Parlement" en zocht columnisten aan. De redactie heeft veel plezier gehad van haar ruime netwerk. Altijd wist zij weer columnisten of auteurs voor artikelen te vinden. Ze liet ook altijd haar belangstelling blijken jegens leden van de redactie die door ziekte of tegenslag werden getroffen. Het tekent haar warme persoonlijkheid. Het zal mijn best doen om het hoofdredacteurschap met dezelfde inzet en toewijding in te vullen. Wij zijn haar enorm dankbaar voor alles wat zij voor Nestor heeft gedaan en wij wensen haar allemaal nog vele en mooie jaren in het zonnige Spanje.

Ik wil ook een nieuw lid van de redactie verwelkomen: Bob van den Bos. Hij was van 1986 tot 2004 achtereenvolgens lid van de Eerste Kamer, de Tweede Kamer en het Europees Parlement voor D66. In 2016 schreef hij het toneelstuk "Slagschaduw van het Binnenhof" over de invloed van politieke strijd op het leven van politici. Hij was al actief als columnist maar zei volmondig ja toen wij hem vroegen of hij tot de redactie wilde toetreden. De redactie verheugt zich op de samenwerking.

Deze Nestor bevat een bijdrage van Jaap de Hoop Scheffer over de situatie in Afghanistan, een uitgebreid artikel van Joost van Iersel over Vrijheid, Veiligheid en Recht in de EU, een persoonlijk In Memoriam van Bas van der Vlies door Frans Weisglas, een interview met Erwin Nypels, lid van de Commissie Rechtspositie, een boekbespreking van het boek "Tand des Tijds, het CDA in de nieuwe eeuw" van de hand van Cees Bremmer en een artikel van Bas de Gaay Fortman over onze grondwet. Ook de Commissie Rechtspositie laat van zich horen. Tenslotte onze gebruikelijke rubrieken met recent verschenen boeken, mededelingen van het bestuur en een verslag van de Najaarsbijeenkomst in Helmond.

Tot slot wens ik iedereen mooie Kerstdagen met familie en dierbaren en bovenal een gezond en voorspoedig 2022.



Afghanistan: Omslagpunt na een ongelukkig slotakkoord.



Door Jaap de Hoop Scheffer

Dat de Verenigde Staten op een moment zouden besluiten de 20-jarige Afghanistanoperatie te beëindigen was te verwachten. De manier waarop, zonder politieke afstemming met de bondgenoten en met het in de steek laten van het Afghaanse nationale leger (geen inlichtingen, geen luchtsteun, het vertrek van alle technische ondersteuning) resulteerde in chaos.

Zonder tegenstand "wandelden" de Taliban Kabul binnen. Een complexe en dramatische evacuatieoperatie volgde. Wij Europeanen waren volledig afhankelijk van de Amerikaanse beveiliging van de luchthaven en ervoeren niet voor het eerst dat we als militaire dwerg het verschil niet kunnen maken.

Hoe kon het zo snel zo ver komen?

Aan de basis ligt een onvoldragen zogenaamd vredesakkoord dat de Trump-regering sloot met de Taliban na onderhandelingen in Doha, Qatar. Dit was geen vredes- maar een exit-akkoord. Gesloten buiten de Afghaanse regering om en zonder serieuze voorwaarden waaraan de Taliban zouden moeten voldoen voor de verwachte



terugtrekking van de VS. En dit alles in een situatie die verre van ideaal was maar waarin de NAVO, voornamelijk de Amerikanen, met een bescheiden troepenmacht zeker in de stedelijke gebieden een zekere vorm van stabiliteit kon bewerkstelligen. Maar het politieke geduld met de missie was op. Wij hadden die ervaring al in Nederland waar het kabinet Balkenende IV viel over de vraag of de Nederlandse aanwezigheid in Uruzgan moest worden voortgezet.

Afghanistan was een missie die vanaf het begin zowel ging om wederopbouw alsook om het voeren van een oorlog. Een bijzondere oorlog want het was in de woorden van de Britse generaal Sir Rupert Smith een "war amongst the people". Maar het woord oorlog werd in het politieke debat liefst vermeden uit vrees voor het afkalven van de publieke steun. Het woord "vechtmissie" werd ook in de Tweede Kamer niet dan met grote aarzeling uitgesproken.

Bij alle kritiek die na de oneervolle aftocht uit Afghanistan op de missie kan worden geleverd past een belangrijke aantekening. Tijdens mijn mandaat als SG van de NAVO (2004-2009) kwam een coalitie van meer dan 50 landen tot stand, waaronder alle NAVO en de meeste EU-lidstaten. Met mandaat van de Veiligheidsraad van de VN. Zij geloofden in de missie en hun regeringen en parlementen waren bereid hun jonge vrouwen en mannen uit te zenden met een gevaarlijke opdracht. Zo ook Nederland en het is goed hier nog eens te onderstrepen dat onze krijgsmacht in voetbaltermen boven in het linkerrijtje speelde; zowel op het militaire vlak als bij de wederopbouw. Ik heb als NAVO SG vele bases bezocht en heb derhalve vergelijkingsmateriaal.

Was het allemaal perfect? Uiteraard niet. Het was soms niet eenvoudig de politieke cohesie van de missie overeind te houden, omdat ieder land de op zich begrijpelijke neiging had door een rietje naar Afghanistan te kijken. De Britten zagen de provincie Helmand aan het eind van het rietje, de Canadezen Kandahar, onze landgenoten Uruzgan. Als dan bijvoorbeeld de vraag aan de orde was of het bestrijden van de papavercultuur deel uitmaakte van de opdracht, kwamen uit NAVO-hoofdsteden verschillende reacties al naar gelang men meer of minder hinder ondervond. En zo had iedere provincie zijn eigen gebruiksaanwijzing, niet verbazingwekkend in een tribale samenleving. Voeg hieraan toe de endemische corruptie tot op het hoogste niveau en de snelheid en het gemak waarmee loyaliteiten wisselen. Oud-President Karzai zat na de "inname" van Kaboel al snel weer vrolijk en vriendelijk om de tafel met Talibanleiders.



Hebben we de complexiteit van de Afghaanse samenleving onderschat? In zekere zin wel en dat element maakte de eerdergenoemde "war amongst the people" zo complex en onvoorspelbaar. Het door Nederland en Canada uitgewerkte zogenaamde "3D" concept (Diplomacy, Defense and Development) is een belangrijk element om te voorkomen uitsluitend als "de bezetter" te worden gezien, maar geheel vermijden kun je het niet. Uiteraard heeft nooit de illusie bestaan dat de Afghanistan-missie zou kunnen bijdragen aan het verbeteren van de relatie tussen aartsrivalen India en Pakistan. Vaak was de vraag: "Is Pakistan deel van de oplossing of van het probleem"? Ik houd het op het laatste gezien de toch vrij permanente beschutting die Pakistan heeft geboden aan de Afghaanse Taliban.

Tel daarbij op de belangstelling voor Afghanistan van grote spelers als China, Iran en Rusland en het geopolitieke mengsel is ingewikkeld.
Wat ons nu te doen staat is uiteraard allereerst ervoor te zorgen dat diegenen die moeten worden geëvacueerd het land kunnen verlaten. Maar daarna mogen wij de Afghanen niet in de steek laten en er zal dus ook met de nieuwe machthebbers gesproken moeten worden, hoe moeilijk dat ook is, want ik geloof niet in Taliban 2.0.

Dat vereist een gecompliceerd schaakspel van VN, EU en Nederlandse inzet waar mogelijk. Een geheel ingestorte economie zal de bevolking niet helpen iets overeind te houden van wat de afgelopen 20 jaar in gang is gezet en zonder steun aan de landbouw zullen dit land en zijn bevolking letterlijk niet overleven.



Europa staat voor ingrijpende keuzes, het is kiezen of delen

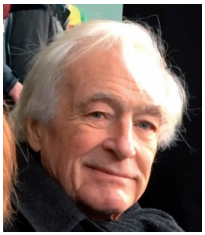
In geopolitieke zin markeert het besluit van president Biden om een einde te maken aan de missie in Afghanistan een omslagpunt: na 20 jaar focus op de "war on terror" is de aandacht nu vrijwel volledig gericht op de rivaliteit/competitie/ confrontatie met grootmacht China. De scherpe koers die de Bidenregering vaart, met steun van Democraten en Republikeinen (zo ongeveer het enige thema waarover ze het eens zijn) plaatst de Europese Unie voor lastige vragen. Allereerst zullen we moeten wennen aan het idee dat de trans-Atlantische relatie niet langer topprioriteit voor de Amerikanen is. Ter vermijding van misverstand: de NAVO is niet hersendood en ook niet terminaal. Maar de vitaliteit van de betrekkingen op alle relevante terreinen, militair, politiek, handel en niet te vergeten technologie zal afhangen van de manier waarop de EU zijn Chinabeleid vorm zal geven.
Al dan niet terechte ontevredenheid in Washington over het uit de pas lopen van Europa (Huawei e.a.) zal de trans-Atlantische relatie belasten. Europese evenwichtskunst is vereist omdat uiteraard nooit sprake kan zijn van equidistantie in de betrekkingen met de VS en China. Het vinden van de balans tussen de noodzakelijke kritiek op de mensenrechten (Oeigoeren, de verwurging van Hongkong, Tibet) en blijvende toegang voor Europese bedrijven op de Chinese markt is een uitdaging. Het door de EU met China afgesloten investeringsakkoord (zeer gewenst door Duitsland) is inmiddels door het Europees Parlement op ijs gezet en zal niet snel worden ontdooid. De VS stellen ons de begrijpelijke vraag of en, zo ja, hoe wij Europeanen gaan meedoen aan een alliantie van democratische landen in het in hun (en mijn) ogen noodzakelijke opwerpen van een politieke dam tegen autocratische landen en leiders. Het verdient overigens wel aanbeveling

dat wij in Europa ons eigen democratische huis op orde hebben (Polen, Hongarije), voordat wij op een geloofwaardige manier wereldwijd onze steen kunnen bijdragen.

Een zo markeert het aflopen van de missie in Afghanistan en de terugkeer van "Great Power Politics" ook een belangrijk omslagpunt voor Europa en meer specifiek voor de Europese Unie. Wij moeten mentaal en dus ook politiek wennen aan een wereld met twee supermachten. De EU is een financieel-economische reus en een enorme markt; de grootste techplatforms hebben zich te schikken naar het mededingingsregiem van de Unie op straffe van hoge boetes. Maar (buitenlands) politiek is de EU op zijn best een puber en militair een dwerg. Voor het inzetten van serieuze militaire capaciteit zijn we volledig afhankelijk van beschermheer Amerika. Zowel de puber als de dwerg moeten snel aan de groeihormonen. Europa staat voor ingrijpende keuzes. Het is kiezen of delen.

Nestor Column december

Wie wil er nog minister worden?



Door Bob van den Bos

Vroeger lieten ministers zich excellentie noemen en reden ze rond in limousines met een vlaggetje. Tegenwoordig doen bewindslieden opzichtig juist heel gewoon. Bewindspersonen zijn duidelijk kwetsbaarder geworden en dienen meer dan ooit als schietschijf voor de oppositie of worden zelfs bedreigd door ontevreden burgers. De Tweede Kamer strooit met moties van afkeuring of wantrouwen. Recentelijk knapten opvallend veel kabinetsleden vroegtijdig af. In de politiek lijkt het nu bovenal te draaien om 'herstel van vertrouwen in de regering'. Wat is er aan de hand?

Technologische, sociaaleconomische en demografische ontwikkelingen hebben onze maatschappij drastisch veranderd. Onze politieke cultuur is sterk verhard. Hierdoor wordt ministeriële verantwoordelijkheid steeds meer een 'fictie', losgezongen van de Grondwet. De Raad van State signaleert in een doorwrocht advies dat er 'verwarring en onenigheid' is ontstaan over deze

kern van ons democratisch stelsel. (Ongevraagd Advies over ministeriële verantwoordelijkheid , Raad van State, 15 juni 2020)

De overheid is sterk uitgebreid en de wetgeving is veel complexer geworden. Rijkstaken en bevoegdheden zijn gedecentraliseerd of worden uitgevoerd door (semi) onafhankelijke instanties, zoals de Zelfstandige Bestuursorganen.

Drastische bezuinigingen bij uitvoeringsinstanties en zeker ook toezichtorganen veroorzaakten capaciteitsproblemen waar individuele burgers de dupe van werden. Bewindslieden hadden er nauwelijks grip op maar droegen er wel verantwoordelijkheid voor.

Tegelijkertijd veranderde het politieke klimaat op het Binnenhof. Hier ontstond een, zoals de Raad van State het noemt, 'sterk incidenten gedreven verantwoordingscultuur'. Hoe groter de overheid, hoe meer er fout kan gaan. Bewindslieden moesten 'volledig' en ongekend gedetailleerd verslag doen van uitvoeringspraktijken. Niet alleen de politiek verantwoordelijken maar ook ambtenaren en zelfs bestuursrechters kwamen in de beklaagdenbank. Vanuit politiek opportunisme leek de Tweede Kamer te vergeten dat zij zelf welbewust voor de vermaledijde harde ('anti-fraudewetten') had gestemd.

Doordat de toeslagenaffaire het karakter van een nationaal schandaal kreeg werd de kritiek publicitair en politiek maximaal opgerekt: de uitvoerende belastingdienst (-afdeling) werd de hele overheid. Deze zou niet meer te vertrouwen zijn. Niemand had het meer over het gigantische complex aan sociale voorzieningen op Rijks- en Gemeenteniveau dat dankzij bestuurlijk vernuft en inspanning wel behoorlijk functioneert. Laat ik het fluisteren…alle fouten ten spijt blijft Nederland een van de best bestuurde landen ter wereld….

De Tweede Kamer maximaliseerde de verantwoordelijkheid van bewindslieden en minimaliseerde die van zichzelf. De algemene verantwoordelijkheid van Rutte werd uitgebreid tot aanspreekbaarheid op details van portefeuilles van collega's. Bewindslieden hebben steeds minder grip op de uitvoering van beleid maar zijn wel verantwoordelijk voor al het ambtelijk handelen. Kamerfracties lijken door politieke profileringsdrang vooral gericht op persoonlijk politieke afrekeningen: verantwoordelijkheid staat al snel gelijk aan schuld. Door de politieke kwetsbaarheid van hun bazen voelen ambtenaren zich ook in toenemende mate onzeker en bedreigd.

Concluderend, door maatschappelijke en bestuurlijke ontwikkelingen wordt van onze bewindslieden inmiddels onredelijk veel gevraagd. De ideologie van een 'kleine overheid en klein kabinet' sneed zichzelf in de vingers. De ministeriële verantwoordelijkheid werd van de weeromstuit buiten proportie opgerekt. De veelheid aan bestuurlijke taken en politiek-publicitaire gevoeligheden noopt tot een forse uitbreiding van het aantal kabinetsleden.

Bovenal zouden voor het Parlement overwegingen van redelijkheid en zorgvuldigheid zwaarder moeten wegen bij de beoordeling van bewindslieden. Maar ja, dat vergt natuurlijk wel een nieuwe Binnenhofcultuur, waar politiek opportunisme is buitengesloten.

Gesprek met Erwin Nypels, Commissie Rechtspositie VOP, 1991 – 1997 (door Joost van Iersel)



Parallel aan de oprichting van de VOP in 1991 werd ook het startsein gegeven voor een Commissie Rechtspositie (CR). Ik sprak hierover met de eerste en nog altijd zeer gemotiveerde oud-voorzitter van de CR VOP, Erwin Nypels, een ware nestor van onze organisatie. Erwin behoorde, voor wie het zich nog herinnert, tot de oprichters van D66 en hij trad als zodanig onmiddellijk toe tot de fractie. Als Kamerlid was Erwin actief lid van de Commissies Sociale Zaken, Ambtenarenzaken en Volkshuisvesting. Hij was 21 jaar woordvoerder

pensioenen en in zijn laatste termijn ook woordvoerder Ambtenarenzaken. Hij was korte tijd minister Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in het weinig fortuinlijke kabinet Van Agt 3. Erwin trad in 1991 onmiddellijk toe tot de VOP als bestuurslid en werd op grond van zijn langjarige expertise tevens voorzitter van de CR.

Bij de oprichting van de VOP was het uitgangspunt van Erwin dat, vanuit de ervaring dat in organisaties van oud-leden en reünisten het ontwikkelen van gemeenschappelijke activiteiten en belangenbehartiging als twee gelijkwaardige gebruikelijk is, ook in de VOP de belangenbehartiging direct centraal werd gesteld. Dit voorstel werd onmiddellijk aanvaard. Van daaruit werd het overleg met het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BiZa) gestart. Erwin en de CR werden al spoedig een vaste gesprekspartner met BiZa. Er werd informeel en in een open sfeer regelmatig overleg gevoerd over het APPA-pensioen, wachtgeld, arbeidsongeschiktheid en andere regelingen en onderwerpen, die van belang zijn voor voormalige parlementariërs. De commissie werd van meet af aan positief bejegend. Een open houding betekende overigens niet een soepele overeenstemming over de inhoud. Er werd en wordt soms fiks gediscussieerd en er was en is de nodige overtuigingskracht nodig om te komen tot een gelijkwaardige behandeling van de rechtspositie van politieke gezagsdragers in vergelijking met die van de ambtenaren. Gelukkig werd spoedig besloten de CR structureel te laten functioneren als een vorm van deelnemersoverleg. Het pensioenstelsel was in wording. Ambtenaren verkeerden lange tijd in een bevoorrechte positie. De CR werd de ruimte geboden te reageren op alle voorgenomen APPA-wijzigingen zowel voor het onderdeel pensioenen als voor het onderdeel wachtgelden en de overige APPA-regelingen. Met het departement werd overeengekomen, dat bij wetsontwerpen inzake de APPA in de Memorie van Toelichting voortaan ook de reactie van de RC namens de VOP wordt vermeld. Dit werkte ook positief uit naar de Kamer, want uiteindelijk gaat het om het voorland van de zittende leden!

Erwin onderstreept, dat doel vanuit de VOP steevast was een verbetering van het APPA en het verzekeren van nauwe aansluiting bij de ambtelijke rechtspositie, speciaal met het ABP, maar aangepast aan de bijzondere eisen van het 'beroep' van politici. Het is geen eenvoudige opgave, het 'beroep' van politicus is grillig en omvat veel willekeurige momenten; het is dus weinig voorspelbaar. De politieke ambtsdrager kan nu eenmaal niet worden gelijkgesteld met een ambtenaar. De opzet is dus drieërlei: continu werken aan verbeterde afstemming van de APPA op de ambtelijke rechtspositie, streven naar billijkheid in de behandeling in die gevallen, waarin

evidente verschillen bestaan tussen ambtenaar en politieke ambtsdrager, en het verzamelen van klachten, die tot verbeteren van (de toepassing van) regels nopen.

In die geest controleert de CR of wenselijke wijzigingen in het ABP-reglement correct en snel worden doorgevoerd in de APPA. Erwin onderstreept de noodzaak van overleg, stuurmanskunst en waakzaamheid. Een geslaagd voorbeeld is dat de CR in lange, maar succesvolle discussies met het departement is overeengekomen het nadelige indexeringssysteem met een inbouw (= korting) van de AOW-stijgingen, dat bij het ABP werd afgeschaft, ook bij de APPA ongedaan te maken. Maar het daartoe ingediende wetsvoorstel bevatte een verkeerde datum van ingang. Dit moest weer door een 'veegwet' en een nabetaling worden gecorrigeerd. Ook over aanpassing van de wachtgeldregeling is nauw met de CR overleg gepleegd om tot een gebalanceerde regeling te komen.

Maar het loopt niet altijd gesmeerd. Erwin noemt als voorbeeld de gelijke behandeling op pensioengebied tussen zittende en gewezen Kamerleden, toen de CR in 1996 er bezwaar tegen maakte, dat een verbetering in de pensioengrondslag voor zittende Kamerleden niet werd doorgegeven aan de vóór 1 januari 1996 vertrokken Kamerleden. De CR beschouwde dit als doorkruising van het uitgangspunt van gelijke behandeling. Tot op de dag van vandaag bleef dit bezwaar helaas zonder resultaat.

De CR blijft van belang voor de belangenbehartiging zowel in praktische als principiële kwesties. Erwin wijst voor de toekomst met name op een mogelijke wijziging in de financiering van de APPA-pensioenen, die tot op heden worden verloopt via een soort omslagstelsel. Zij worden nu betaald uit een begrotingspost van BiZa. Overwogen wordt om deze uitzonderingspositie te vervangen door de oprichting van een zelfstandig APPA-pensioenfonds. Erwin rekent op een ferme positiebepaling van de CR in de oprichtingsfase van het nieuwe zelfstandige pensioenfonds ter verdediging van de reeds bij de huidige APPA opgebouwde aanspraken van de belanghebbenden.

Zijn adagium voor de Commissie Rechtspositie is dan ook: de CR blijft voor de toekomst onmisbaar voor de belangenbehartiging van de oud-leden!

Tand des Tijds. Het CDA in de nieuwe eeuw.



Cees Bremmer



Dat panelen in de politiek onverwacht snel kunnen schuiven zal voor Pieter Gerrit Kroeger, insider in politiek Den Haag en auteur van zijn bekende boek De rogge staat er dun bij- *Macht en verval van het CDA 1974-1998*-, zeker geen verrassing zijn. Maar dat dit verschijnsel zich zo snel in zijn eigen partij, het CDA, zou voordoen en slechts kort na de presentatie van zijn eind vorig jaar verschenen boek *Tand des Tijds*, daar moet hij vermoedelijk toch ook zelf van hebben opgekeken. In de epiloog van dit nieuwe werk van ruim 500 pagina's schrijft hij immers: "Zo gaat het CDA met een duo van sterke politici als aanvoerders -De Jonge en Omtzigt- naar de kiezers. En met een glasheldere koerskeuze". Niets is minder uitgekomen dan deze door hem geformuleerde verwachting in zijn uitgebreide "voettocht" door het CDA sinds 1998.

Het CDA in de nieuwe eeuw, luidt de ondertitel van Kroeger's boek *Tand des Tijds.* Geconstateerd kan worden dat het 1e decennium van deze eeuw voor het CDA met Jan Peter Balkenende als politiek leider tot 2010, electoraal grotendeels succesvol was. Na de desastreus verlopen verkiezingen in dat jaar en het al even rampzalig avontuur met de PVV, werd het 2e decennium vanaf 2012 tot in elk geval najaar 2017 vooral een tocht door de "woestijn". Na de omstreden lijsttrekkersverkiezing en een wisseling van lijstaanvoerder met Wopke Hoekstra in plaats van Hugo de Jonge nu als kopman, startte in 2021 het 3e decennium voor het CDA zeer teleurstellend met vier zetels verlies, bij de verkiezingen van maart jl.

Over Kroeger kan men veel zeggen, maar niet dat hij niet grondig is ingevoerd in het wereldje van de christendemocratie of dat van het Binnenhof. Hij is bovendien een causeur par excellence. Iemand die zijn toehoorders via praatprogramma's of podcast over politiek als "Betrouwbare bronnen" in een boeiend relaas in het politieke theater graag wegwijs maakt. Een zekere zelfingenomenheid is hem bij dit alles niet geheel vreemd, maar dat is een kleurrijk personage als Kroeger graag vergeven. Hij maakt er absoluut geen geheim van welk type politicus of politica voor hem iconisch is. Een door hem zeer bewonderde figuur is bijv. oud-minister Jan de Koning, in de jaren '80 driemaal informateur en fameus bruggenbouwer tijdens de premierschappen van Van Agt en Lubbers. Terzijde: goed dat Peter Bootsma thans aan een biografie over De Koning werkt.

De inhoud van Tand des Tijds komt feitelijk neer op beschouwende en vaak prikkelende analyses, zowel kwantitatief als kwalitatief, van diverse CDA-verkiezingscampagnes en electorale resultaten. Evenals over campagnestrategie en strategen onder het leiderschap van Balkenende en aan het slot over Buma. Dit alles gecomponeerd en ingebed rond talrijke meer of minder prominente christendemocratische en andere partijpolitieke hoofdrolspelers. De lijnen naar "Brussel" en de Europese politiek en naar vooraanstaande Europese christendemocraten verliest Kroeger daarbij niet uit het oog.

"Het persoonlijke in de politiek" komt bij Kroeger, mede op basis van talrijke gesprekken en langdurig onderhouden netwerkcontacten met een rijk palet aan politici, volop naar voren. Hij etaleert daarbij verder graag zijn brede historische kennis over internationale politiek en staatslieden. In het personenregister telde ik een kleine 400 namen. Dat alles maakt het boek bijzonder onderhoudend. En zeker niet alleen voor CDA'ers of insiders in politiek Den Haag. Wie geïnteresseerd is in wel en wee plus ups en downs en taferelen van tot voor kort een grote volkspartij als het CDA, tegen het bredere decor van de Nederlandse en Europese politiek, -en voor nog heel veel meer- kan hier prima terecht!

Tand des tijds

Pieter Gerrit Kroeger	Paperback
Omvang 544 p.	9789044633665
Druk 2	€ 24,99
Verschenen 08-12-20	

Verschenen boeken

‘Mijn meningen zijn feiten’; over de opkomst van Thierry Baudet
Auteurs: Harm Ede Botje, Mischa Cohen
Uitgever: Atlas Contact

‘Hoe ik toch huisjesmelker werd’
Auteur: Hans de Geus
Uitgever: Wereldbibliotheek

‘Els Borst, Medicus in de politiek’
Auteur: Nele Beyens
Uitgever: Wereldbibliotheek

‘Acht jaar Achtuur, Leven op het Binnenhof’
Auteur: Ron Fresen
Uitgever: Balans

‘De onmisbaren, Een ode aan mijn sociale klasse’
Auteur: Ron Meyer
Uitgever: Prometheus



Vrijheid, Veiligheid en Recht, waarborgen voor de EU



Door Joost van Iersel



1. Rechtsgemeenschap krijgt gezicht in het Verdrag van Maastricht

In de strategie van DG Justice (Reynders) en DG Home Affairs (Johansson) komen Europese waarden het meest tot gelding, zie alleen al de conflictueuze situatie rond de rule of law. Maar een veel breder panorama van wet- en regelgeving is aan de orde, die vaak de nodige tegendruk van de lidstaten oproept.

Justitie en Binnenlandse Zaken deden hun intrede in het Verdrag van Maastricht, 1992, dat zijn reputatie vooral ontleent aan de EMU. In 1989 was er sterke aandrang tot een perspectief van verbreding met Oost-Europa en van politieke verdieping naar een echte Unie. Het VK tekende dan ook meteen reserves aan bij dit nieuwe hoofdstuk, later gevolgd door opt-outs. Er kwam een Ministerraad voor Justitie en Binnenlandse Zaken, de JBZ-Raad. Nieuwe beleidsterreinen werden ontgonnen, die dicht aanliggen tegen het heikele punt van nationale soevereiniteit en die dus om eindeloos overleg vragen. Grote sprongen voorwaarts zijn gemaakt met het Verdrag van Schengen en met de politie- en veiligheidssamenwerking. De rechtsbasis voor tal juridische thema's is nog robuuster

geworden in het Verdrag van Lissabon, 2009. In de strategie van *DG Justice* (Reynders) en *DG Home Affairs* (Johansson) komen Europese waarden het meest tot gelding, zie alleen al de conflictueuze situatie rond de *rule of law*. Maar een veel breder panorama van wet- en regelgeving is aan de orde, die vaak de nodige tegendruk van de lidstaten oproept.

De EGKS (1952) en de EEG (1957) zijn van meet af aan geconcipieerd als een rechtsgemeenschap. Het Europees Hof van Justitie was daarvan de eerste en belangrijkste expressie. De meeste mensen staan er nauwelijks bij stil, maar zonder het Hof zouden tal van EU-rechtsregels, verordeningen en richtlijnen een dode letter zijn gebleven. De betekenis van het Hof met zijn juridisch afdwingbaar kader in kwesties, die het ter beoordeling krijgt voorgelegd, kan nauwelijks worden overschat in een economisch en cultureel zó gevarieerde gemeenschap van 27 lidstaten. Het Hof in Luxemburg geeft zo mede richting aan de ontwikkeling van de Unie en is door zijn uitspraken en interpretaties permanent rechtscheppend bezig. De beleidsterreinen Justitie en Binnenlandse zaken zijn verdragsmatig geleidelijk de EU binnengekomen.

De eerste bemoeienis van nationale justitiële autoriteiten met de Gemeenschap startte met een ambtelijk netwerk van Justitie en Binnenlandse zaken in december 1975. Het was een vrucht van terroristische aanslagen in de jaren zeventig, vooral het gijzelingsdrama tijdens de Olympische Spelen van 1972 in München. Daar begon de Europese strijd tegen terrorisme. De coördinatie van terrorismebestrijding leidde geleidelijk tot intensievere grensoverschrijdende politiesamenwerking. Parallel hieraan werd ook gewerkt aan intensivering van samenwerking van rechterlijke instanties. Maar de echte doorbraak was het Verdrag van Maastricht met een pijler Justitie en Binnenlandse Zaken.

2. Indrukwekkende verbreding van actieterrein, Verdrag van Lissabon

Het sluitstuk is het Verdrag van Lissabon, 2009, dat in Titel V Vrijheid, veiligheid en recht, art. 67 tot 89, een afgerond kader omvat voor het geheel aan doelstellingen, bepalingen en justitiële en politiediensten, zoals Eurojust en Europol, die beide in Den Haag zijn gevestigd. Alle kaderbepalingen, die de basis vormen voor richtlijnen en verdere uitvoeringsregelingen, zijn integraal in het Verdrag opgenomen, zo ook het fameuze Handvest van Grondrechten.



In het juridisch domein springen contracten- en ondernemingsrecht (faillissementsrecht, fusies, intellectuele eigendom) en de wederzijdse erkenning van civielrechtelijke uitspraken eruit. Daarnaast personen- en familierecht en erfrecht, en consumentenrecht. Sinds recent staan ook de omvattende en ingrijpende gevolgen van de digitalisering en AI op de agenda. Strafrechtelijke samenwerking komt uitvoerig aan bod via afspraken inzake detentie, eerlijke procesgang, processtukken, bewijsstukken en data-uitwisseling. De ontwikkeling van de rechtsstatelijkheid, *rule of law,* wordt nauw gevolgd. Het onderdeel Veiligheid (bescherming van de burger!) omvat regels en controle aan de buitengrenzen van de Unie, Frontex, bestrijding van terrorisme, misdaad, cyber, geweldpleging, drugshandel en internationale fraude, de oprichting van een Europese politiedienst (Europol) en intensieve informatieverschaffing tussen de nationale diensten, bestrijding van illegale immigratie en een Europees visa- en asielbeleid. De Verdragen van Amsterdam (1997) en Nice (2000) voeren verdere voorzieningen in, waaronder een intensivering van de samenwerking tussen justitiële en politiediensten en een gekwalificeerde meerderheid die wordt ingevoerd. Het sluitstuk is het Verdrag van Lissabon, 2009, dat in Titel V Vrijheid, veiligheid en recht, art. 67 tot 89, een afgerond kader omvat voor het geheel aan doelstellingen, bepalingen en justitiële en politiediensten, zoals Eurojust en Europol, die beide in Den Haag zijn gevestigd. Alle kaderbepalingen, die de basis vormen voor richtlijnen en verdere uitvoeringsregelingen, zijn integraal in het Verdrag opgenomen, zo ook het fameuze Handvest van Grondrechten. Inmiddels is – tegen langdurig verzet van Den Haag in - ook het Europees OM van start gegaan. Er staan nu al tal van onderzoeken op de rol.

Schengen staat centraal. Het vrij verkeer van personen bleef lang onbesproken. Eerst in 1985 kwam een Verdrag voor vrij personenverkeer tot stand tussen Frankrijk, Duitsland, Nederland, België en Luxemburg. Te beginnen met Spanje en Portugal in 1995 zijn geleidelijk 22 lidstaten toegetreden. Alleen Cyprus, Kroatië, Bulgarije, Roemenië en Ierland ont-



breken nog. Een beperkte groep, waaronder Nederland, blokkeert nog steeds toetreding van Bulgarije, Roemenië en Kroatië. Het VK bleef principieel buiten staan. Ook Ierland. Daarentegen zijn Zwitserland, Noorwegen, IJsland en Liechtenstein wel lid, samen dus 26 landen. Het vrij verkeer vereist onderlinge afstemming en administratieve samenwerking op tal van onderdelen tussen de justitiele en politiële autoriteiten met nadere uitwerking in de Uitvoeringsovereenkomst Schengen van 1990 op basis waarvan talloze uitvoeringsregelingen tot stand zijn gekomen. Toezicht op implementatie wordt sinds 2005 gewaarborgd door het Schengen Informatiesysteem. Ook 'Schengen' is integraal in het Verdrag van Lissabon opgenomen.

Voor al deze onderwerpen is de Raad van Justitie en Binnenlandse Zaken (JBZ Raad) bevoegd. Deze komt tweemaal per jaar bijeen. Eenmaal per jaar is er een Informele Raad in het land van het Voorzitterschap, dat eigener beweging onderwerpen kan aankaarten. Zo heeft Nederland tijdens zijn voorzitterschap in 2016 'geweld tegen vrouwen' geagendeerd. Het proces van totstandkoming van EU-richtlijnen tot nationale regelgeving verloopt langs de geijkte banen. In Den Haag is de parlementaire commissie Justitie en Veiligheid bevoegd. Andere commissies zijn -afhankelijk van het onderwerp- mede betrokken. Nederland heeft ook in deze materie steeds bij de kopgroep heeft behoord.

3. Schengen: Vluchtelingencrisis en Corona

Het vrij verkeer (Schengen) dreigde te bezwijken onder de migratie- en vluchtelingencrisis en COVID-19, waarop de Unie totaal niet was voorbereid en niet was geëquipeerd. Om te beginnen deed de stroom van 1,3 miljoen vluchtelingen in 2015 de Unie op haar grondvesten trillen. Velen stierven de verdrinkingsdood tijdens de overtocht. In de Unie raakte alle discipline zoek. Brussel verloor het initiatief. Op de golven van de onhoudbare toestroom van mensen en de publiciteit en populisme bleken rationele politieke beslissingen en onderhandelingen onmogelijk.



Eigenbelang dwong in een aantal gevallen tot totale sluiting van de grenzen met voorbijgaan aan de Dublin Overeenkomst, die een ordelijke behandeling van asielaanvragen in de frontlijnstaten voorzag voor het hele Schengengebied. Door onderling wantrouwen, administratieve onmacht en politiek opportunisme kwam daar dus niets meer van terecht. Ook in Duitsland voelde men de dreiging overspoeld te worden. Bondskanselier Merkel moest al snel haar uitspraak *Wir schaffen das*! ongedaan maken. Europa was hard op het feit gedrukt dat het zijn buitengrenzen volstrekt onvoldoende bewaakte.

Er werd besloten tot een aanzienlijke versterking van Frontex, terwijl een overeenkomst met Turkije tegen betaling van €6 miljard de toevloed van vluchtelingen indamt. Dat contract loopt af en moet worden vernieuwd. De grensbewaking blijft op problemen stuiten, terwijl een Europees toelatingsbeleid –*Migration Pact*– door politieke verdeeldheid nauwelijks bespreekbaar is. Daar kan de JBZ Raad weinig aan doen. Maar Schengen overleeft!

In het vroege voorjaar 2020 leidde de uitbraak van COVID-19, onder meer als gevolg van het ontbreken van een EU-gezondheidsbeleid, al heel snel tot de sluiting van de binnengrenzen: ook hier ieder voor zich. De Commissie deed haar uiterste best om het internationale verkeer overeind te houden, maar van coördinatie kwam geruime tijd niet veel terecht. Geleidelijk kwam de coördinatie tussen de nationale autoriteiten en de Commissie beter op gang, maar de lidstaten hielden de regie stevig in eigen handen, ook ten aanzien van het vrij verkeer. Ook in dit geval bleek de Unie aanvankelijk totaal onvoorbereid en machteloos. Maar gaandeweg heeft zich de waarde van de Unie in het proces van onderlinge afstemming van beleid en maatregelen wel degelijk bewezen. Inmiddels keren 'normale tijden' geleidelijk terug, ook al blijft er zorg voor nieuwe uitbraken en de onvoorspelbaarheid vanuit derde landen. De Unie is hier nog niet vanaf. De roep om een Gezondheidsunie neemt toe. De uitwerking van voorzieningen

zal in ieder geval ook nauwe betrokkenheid van de JBZ Raad vereisen. En ook nu overleeft Schengen!

4. Focus op rechtszekerheid en veiligheid van de burger

Steeds vaker horen we mensen van de Unie verwachten, dat zij juist op deze gebieden 'levert'. Volkomen begrijpelijk, want als gevolg van de mobiliteit en internationaal verkeer treden thema's, die in de publieke opinie zeer gevoelig liggen, steeds meer op de voorgrond, hieronder terrorisme, drugshandel (zie ook Nederland narcostaat), niets ontziende internationale criminaliteit in al haar facetten, cyber, corruptie, witwaspraktijken, fraude, geweldpleging, mensensmokkel, slachtofferhulp, kwetsbare ouderen etc.

De overige thema's onder JBZ vallen misschien wat minder in het oog, maar zij zijn even wezenlijk zowel voor de veiligheid van de burger als voor de rechtsstaat. We zien hier een interessant nieuw verschijnsel. In het verleden hadden economie en welvaartsgroei in de EU steeds de meeste, zo niet exclusieve, aandacht in de media en de publieke opinie. Maar er is een verschuiving, juridische zekerheden en de veiligheid van de burger staan veel meer centraal. Steeds vaker horen we mensen van de Unie verwachten, dat zij juist op deze gebieden 'levert'. Volkomen begrijpelijk, want als gevolg van de mobiliteit en internationaal verkeer treden thema's, die in de publieke opinie zeer gevoelig liggen, steeds meer op de voorgrond, hieronder terrorisme, drugshandel (zie ook *Nederland narcostaat)*, nietsontziende internationale criminaliteit in al haar facetten, cyber, corruptie, witwaspraktijken, fraude, geweldpleging, mensensmokkel, slachtofferhulp, kwetsbare ouderen etc. Nationale politie- en veiligheidsdiensten zijn hier individueel niet (meer) tegen opgewassen. Een goed functionerend Europees netwerk van gedeelde informatie en afstemming in nauwe samenwerking met Europol is dan ook een eis van de eerste orde. Mobiliteit onderstreept ook de urgentie van afspraken met derde landen via de zgn. derde-landen akkoorden, die voorheen alleen over economische samenwerking handelden. Speciale aandacht gaat dan natuurlijk uit naar (potentiële) oorlogsgebieden, zoals Afghanistan, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Europa zal effectief moeten gaan anticiperen op nieuwe explosies vluchtelingen. Migratie als verraderlijk binnenlands-politiek thema blijft bij uitstek de potentiële splijtzwam in de EU. Angst en afkeer creëren met de roep om bescherming en kruistochten tegen de Islam behoren overal tot de meest gewilde populistische thema's.

5. Verhoogde alertheid vereist!

Het hele gebouw berust op legitimiteit, vertrouwen en gedeelde waarden. Het is een hels karwei om juridische culturen, visies en praktijken onder een EU-noemer te brengen.

De rechtsstaat en het Hof in Luxemburg zijn iconen van de éne juridische ruimte, de grondslag en het cement, die de Unie samenhouden. Het Hof bleek een majeure steen des aanstoots voor de Britten en zij vertrokken. De Poolse bom onder de Europese rechtsorde vereist insgelijks een krachtig weerwoord (op 25 oktober jl. heeft de Europese Raad van Rechterlijke Machten de Poolse Raad de deur gewezen). De JBZ Raad is aan zet met de rechtsstaat en een aantal andere wezenlijke aspecten. Het hele gebouw berust op legitimiteit, vertrouwen en gedeelde waarden. Het is een hels karwei om juridische culturen, visies en praktijken onder een EU-noemer te brengen. EU wet- en regelgeving stellen kaders in de diverse sectoren, Europese en nationale rechterlijke uitspraken en rechtspleging in de lidstaten en een proces van onderop van wederzijdse beïnvloeding, verdiepen het proces. Politie- en justitie-samenwerking zijn wezenlijk voor de veiligheid. Veel speelt zich onder de radar af. Al deze aspecten inzake vrijheid, veiligheid en recht in Europa vragen om meer openbaarheid via de media en publieke rekenschap van de bewindslieden van Justitie en Veiligheid. Zij raken immers direct de levenssfeer en de zorgen van burgers. Dit is geen ver-van-mijn-bed show. En Europa ‘levert’.

Van het bestuur

Ledenbijeenkomst VOP op 3 november 2021

Op 3 november 2021 was de langverwachte en uitgestelde ledenbijeenkomst in Helmond en Deurne. De gemeenten lieten zich van hun beste kant zien, ontvingen de leden hartelijk en schotelden hen een boeiend inhoudelijk programma voor. Een inhoudelijk verslag van deze dag - met foto’s – kunt u vinden via de link bit.ly/3d7465l.

Helaas hebben ook een flink aantal deelnemers tijdens deze ledenbijeenkomst een COVID19-besmetting opgelopen. In eerdere nieuwsbrieven heeft het bestuur u daarvan op de hoogte gesteld. Het laatste nieuws staat in Nieuwsbrief 14 die op 7 december is verzonden.

Ledenvergadering stemt in met bestuurswisselingen

Op 3 november 2021 is Jan Kees Wiebenga door de Ledenvergadering van de VOP gekozen tot voorzitter. Hij volgt Siepie de Jong op, die deze functie twee jaar heeft vervuld, nadat zij zes jaar vicevoorzitter is geweest. Door zijn verkiezing kwam de portefeuille vacant van internationaal secretaris, die Jan Kees Wiebenga invulde. Tot opvolger in die positie koos de ledenvergadering Gerrit Valk. Verder werd Anne Lize van der Stoel herbenoemd tot algemeen bestuurslid. In het volgende nummer van Nestor zullen we uitgebreid stilstaan bij het vertrek van Siepie de Jong en het aantreden van Jan Kees Wiebenga.









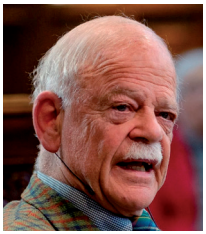


Overleden

Bas van der Vlies (1942-2021)
Elida Tuinstra (1931-2021)
Pieter Beelaerts van Blokland (1932-2021)
Herman Schaper (1949-2021)
Marijn de Koning (1943-2021)

De Grondwet in en om het Binnenhof





Door Bas de Gaay Fortman

De gebouwen van de Staten-Generaal worden gerestaureerd. En de volksvertegenwoordiging zelf? Met de grondwet van Thorbecke (1848) waren de beide Kamers van de Staten-Generaal inhoudelijk opgeknapt tot instituties van een rechtsstatelijke democratie. Voortaan lag het toezicht op handhaving van grondwettelijk vastgelegde normen niet bij het staatshoofd maar moesten regering en Staten-Generaal die samen effectueren. Van dag tot dag.

Wordt die opdracht in wetgeving, beleid en uitvoering de Grondwet tot leidraad te nemen waargemaakt? Dat is nog steeds de vraag. ‘Onze Grondwet leidt een armetierig bestaan’, constateerde het Tweede Kamerlid Segers in 2015 bij het slotdebat over het wijzigingsvoorstel Halsema over ‘Constitutionele toetsing’ (ingediend in 2004; in 2017 bij gebrek aan steun van de agenda afgevoerd). Inmiddels heeft de Covidpandemie de Grondwet wel dagelijks in discussie gebracht. Daarbij spelen enerzijds persoonlijke vrijheden zoals Vergadering en Betoging (art. 9) en anderzijds de zorgplichten van de overheid zoals de Volksgezondheid (art. 22.1). Grondwettelijke besluitvorming vraagt hier afwegingen in het hele normatieve kader waaraan Kamerleden zich met een eed of belofte van trouw



hebben verbonden, artikel 50 incluis (‘De Staten-Generaal vertegenwoordigen het gehele Nederlandse Volk’). Zo plaatst de Grondwet elk debat in een gemeenschappelijke normatieve context. Bij ieder Kamerlid veronderstelt dit constitutionele kennis en inzicht. Daaraan ontbreekt het nog. Kortom, met de gebouwen moeten onze parlementaire instituties ook zichzelf restaureren. In discussies en besluitvorming zijn er grenzen en richtlijnen die bepaald worden door de Grondwet, artikel 1 voorop.

Deze opdracht tot grondwettelijke toetsing van woorden en daden is prachtig geïllustreerd met een in porselein vervaardigde ‘basisgrondwet’ van Esther Kokmeijer (De Volkskrant, 27 september j.l.). Binnenkort zal dit kunstwerk aandacht trekken in het tijdelijk onderkomen van de Eerste Kamer. Na de restauratie krijgt het een in het oog vallende plek bij diens nieuwe vergaderzaal.

En de Tweede Kamer? Bij de opening van het nieuwe gebouw in 1992 kreeg die van de gemeente Den Haag een ‘Grondwetbank’, gemetseld aan de Hofplaats. Daarop staat de lange tekst van het cruciale openingsartikel zoals dit luidt sinds de grote grondwetsherziening van 1983:

Hoewel onlangs nog door de Rijksgebouwendienst opgeknapt, blijft die tekst op te donkere steen te laag geplaatst om te kunnen lezen. Benut wordt de bank dan ook vooral om, wanneer het weer zich daartoe leent, rustig te kunnen zitten. Wat met medewerking van de gemeente zou kunnen is de Hofplaats omdopen tot ‘Grondwetplein’ om daar een van de



Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Hofweg af leesbare tekst op een kunstwerk van artikel 1 plaatsen. Voor financiering kan het bij restauraties beschikbare bedrag van 1% voor kunstzinnige vormgeving worden benut. Een mooi project voor de viering van 175 jaar parlementaire democratie en rechtsstaat op 3 november 2023! Op die dag viert ons land dat op 3 november 1848 Thorbecke's grondwet rechtskracht kreeg en daarmee parlementaire democratie en rechtsstaat werden verankerd. De enige keer dat hierbij feestelijk is stilgestaan was in 1998. Toen ging het om 150 jaar; in 2023 viert Nederland 175 jaar Grondwet. Voorbereidingen zijn al gestart.

De Grondwetcampagne 2023

Met een bolero-tempo (van rustig naar steeds luider) is een campagne gericht op een levende Grondwet van start gegaan. Vanuit het Zwolse geboortehuis van Thorbecke -www.staatshuys.nl - worden initiatieven op het grondvlak gestimuleerd en waar nodig en mogelijk gefaciliteerd.

De campagne is gericht op publieke zichtbaarheid van de Grondwet in toepasselijke situaties en verbeelding van aansprekende teksten en illustraties voor onderwijs en vorming. Borden met artikel 1 midden tussen de partijborden bij de verkiezingen voor Provinciale Staten (Ede, 2019) en met artikel 21 na weer een aardbeving (Loppersum, 2019) illustreren inzet en werkwijze. De plannen moeten natuurlijk vanuit de samenleving zelf komen, van onderop en gericht op activiteiten vanuit met name de gemeentehuizen en de scholen. De inzet is simpel: Nederland verdient een echte Grondwetdag. Mét een aansprekende viering, niet op één plek maar verspreid over het hele land, op en rondom 3 november 2023.

Met het starten van voorbereidingen voor een Grondwetplein bij de Tweede Kamer zijn we er natuurlijk niet. Als de politieke perikelen van het laatste half jaar iets hebben duidelijk gemaakt is het de noodzaak volksvertegenwoordigers van dag tot dag te herinneren aan het document waarop zij een eed of belofte van trouw hebben afgelegd. De Tweede Kamer kan dit benadrukken door de Grondwet op een duidelijk zichtbare plek in de grote vergaderzaal een plek te geven, vergelijkbaar met de Bijbel naast het spreekgestoelte in de Amerikaanse senaat. Eerder besloot men al tot een ceremoniële plek voor de Nederlandse vlag. Urgent is nu een vaste plaats voor Thorbecke's Grondwet. Esther Kokmeijers meesterwerk voor de Eerste Kamer inspireert daartoe.

Bas de Gaay Fortman
Oud-fractievoorzitter van de PPR in de Tweede Kamer (1971-1977) en de Eerste Kamer (1971-1991) en initiator van de Grondwetcampagne 2023.



Nieuws van de FP-AP

(European association of former members of parliament of the member states of the Council of Europe).

Begin november hebben de FP-AP lidorganisaties, waaronder de VOP, bericht ontvangen dat het voor dit najaar in Berlijn te houden Colloquium over '**Europe facing Global Powers**' niet doorging. Dit uiteraard in verband met de gezondheidsrisico's' die dit zou kunnen opleveren voor de deelnemers. De definitieve resolutie is te vinden op onze website**.**

In memoriam Bas van der Vlies (door Frans Weisglas)



Bas van der Vlies was het langst dienende Tweede Kamerlid sinds de Tweede Wereldoorlog. De 29 jaar die van der Vlies lid was van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, overlapten volledig met mijn bescheiden 24 jaar. Voor mij was er dus nooit een Tweede Kamer zonder collega Van der Vlies.

Wat was van der Vlies voor een man? Dat is voor iemand van buiten zijn kring en leefwereld best moeilijk te zeggen. Maar denkend aan Bas - en zijn markante ogenschijnlijk strenge verschijning voor me ziend - komen meteen woorden als aardig, hoffelijk, galant en authentiek naar voren. Hij liet iedereen - ook uitgesproken levensbeschouwelijke en politieke tegenstanders - in hun

waarde en riep daarmee als vanzelfsprekend hetzelfde bij anderen tegenover hem op.

Maar Van der Vlies was tegelijkertijd standvastig en vasthoudend op de inhoud. Die inhoud, met altijd de medemens centraal, stond bij hem voorop. Zijn vizier was gericht op de lange termijn en op het helpen oplossen van korte termijn misstanden. Hij speelde nooit op de persoon. Zijn taal was mooi, klassiek en soms wat barok. Aan grof taalgebruik van anderen kon hij zich – terecht - ergeren en dat liet hij dan duidelijk merken. Ook weer op een hoffelijke manier. Van der Vlies hield zich immer ver van de waan van de dag.

De uitgangspunten en belangrijkste standpunten van de SGP zijn eigenlijk sinds de oprichting in 1918 nauwelijks veranderd. Maar Bas van der Vlies wist deze zodanig te vertolken dat het isolement waarin de SGP lang in de Nederlandse politiek verkeerde voor een deel werd doorbroken. Onder zijn leiding werd de kleine fractie gerespecteerd en werd de SGP in toenemende mate een factor van betekenis in het politieke krachtenveld. Dat was de verdienste van Bas van der Vlies. Al moet daar wel aan toegevoegd worden dat de getalsmatige verhoudingen in de Tweede Kamer daar ook aan bijdragen. De SGP was vaker nodig om tot een meerderheid te komen. Van der Vlies heeft deze positie knap en altijd met open vizier gebruikt. Zijn opvolger Kees van der Staaij plukt daar nu nog de vruchten van.
Bas had ook humor en kon zichzelf relativeren. Er zijn veel voorbeelden van die humoristische kant van hem. Zelf hou ik van de anekdote dat een journalist na een vertrouwelijk overleg aan hem vroeg wat er besproken was en van der Vlies vroeg: "Kan je een geheim bewaren?". "Ja", antwoordde de journalist, waarop van der Vlies zei: "Ik ook.", terwijl hij in zijn donkere pak weg beende en de journalist vertwijfeld achterliet.

Of zijn reactie op de vraag hoe hij op de snelweg langs de reclameborden voor Sloggi damesondergoed reed: "Vooral op het verkeer letten, vooral op het verkeer letten."

Toen ik Kamervoorzitter was, was Bas van der Vlies regelmatig mijn steun en toeverlaat bij lastige staatsrechtelijke en procedurele kwesties. Als ik het in de voorzittersstoel soms lastig had in een procedureel debat en ik vervolgens Bas naar de interruptiemicrofoon zag lopen, wist ik: 'Het komt goed.' Ik ben hem daar altijd dankbaar voor geweest.
Bas van der Vlies was ingenieur en leraar, maar als ware SGP-er, had hij

toch ook altijd iets van de dominee in zich. "Als het spreekgestoelte in de Kamer nooit een kansel wordt, moet je je afvragen of je het wel goed doet.", zei hij. "Voor van der Vlies was het '*Zo waarlijk helpe mij God almachtig*' geen dode formule, maar een levende werkelijkheid.", zei zijn opvolger Kees van der Staaij, na het overlijden van Bas van der Vlies.

Bas, je collega's gedurende je 29- jarig Kamerlidmaatschap en vele anderen zullen je missen en met respect en enorme waardering aan je blijven denken. Als mens, als collega en voor velen ook als 'vrind', zoals jij je trouwe steun en toeverlaat Menno de Bruijne noemde. Dank voor wie je was.

Bericht van de Commissie Rechtspositie



Door Ad Nijhuis, Voorzitter Commissie Rechtspositie

Het nieuwe pensioenstelsel en de gevolgen daarvan voor het Appa(-pensioen)

Voor het periodiek overleg tussen onze commissie en een delegatie van de betreffende BZK-afdeling (BZK) stond het nieuwe pensioenstelsel en de gevolgen daarvan voor het Appa als belangrijkste punt geagendeerd.

Dit nieuwe stelsel gaat namelijk niet alleen gelden voor toekomstige gepensioneerde politieke ambtsdragers maar evenzeer voor reeds gepensioneerden. Kortom, van belang voor alle VOP-leden.

Een extra complicerende factor in dit toch al complexe dossier is dat het Appa een afwijkende, eigenstandige (sui generis) regeling is.

Het pensioen dat men krijgt op basis van het Appa wordt immers niet zoals gebruikelijk betaald uit een fonds dat gevormd is door de inleg maar het recht wordt betaald uit de Begroting van Binnenlandse Zaken (respectievelijk uit de Begroting van de lagere overheden indien het gaat om het pensioen van gedeputeerden, wethouders en de leden van het dagelijks bestuur van waterschappen).

Huidig stelsel onhoudbaar

Dat ons huidige pensioenstelsel met als belangrijkste



kenmerken kapitaaldekking, solidariteit tussen jong en oud (‘de doorsnee premie’) en een gegarandeerd waardevast pensioen (70% eindloon) door de dubbele vergrijzing onhoudbaar werd was reeds lang bekend.
Eerder al werd om die reden het eindloon-beginsel vervangen door het middelloon en werd in ‘de eerste pijler’ de AOW-leeftijd verhoogd.

Een minstens zo belangrijke reden om het stelsel te vervangen is de totaal veranderde arbeidsmarkt. Was het vroeger min of meer gebruikelijk dat je je leven lang bij dezelfde werkgever/bedrijfstak bleef werken, dat is allang niet meer het geval.
De arbeidsmarkt heeft nu een totaal andere dynamiek en mobiliteit met alle (nadelige) gevolgen van dien voor de pensioenen. Denk aan pensioenbreuken en vermogensoverhevelingen.

Dat het veranderen van het bestaande stelsel echt onvermijdelijk was werd duidelijk door de financieel-economische crisis van 2008/2009.
De financiële positie van de pensioenfondsen verslechterde zodanig dat zij niet meer leken te kunnen voldoen aan hun ingeschatte toekomstige verplichtingen.

De indexatie van zowel de toekomstige als de huidige pensioenen moest worden geschrapt.

Concreet betekende dit bijvoorbeeld voor de Appa-gepensioneerden een pensioenstilstand sinds 2009 waardoor dit deel van het inkomen inmiddels met zo'n **20%** is gedaald.

Voor gepensioneerden bij andere fondsen is het beeld niet rooskleuriger.

Het gevaar van een directe pensioenkorting lijkt geweken maar de kans dat de indexatie tot aan de invoering van het nieuwe stelsel achterwege blijft is groot met een verdere inkomensachterstand als gevolg.

De gepensioneerden verwijten dit niet alleen de pensioenfondsen maar ook en vooral de overheid en de politiek.

De boosdoener is immers de wijze waarop de toekomstige gegarandeerde pensioenverplichtingen ('dekkingsgraad') worden berekend met de door de overheid opgelegde veel bekritiseerde rekenrente methode.

De kritiek richt zich op het verschil tussen de al jaren extreem lage rente waarmee door de fondsen verplicht gerekend moet worden en de effectief behaalde rendementen – gemiddeld ruim 7% in de afgelopen twintig (!) jaar.

De overheid, bij monde van de DNB als toezichthouder op de pensioenfondsen, houdt echter vast aan de rekenrente methode en weet zich daarbij gesteund door zowel de adviescommissie Dijsselbloem als het parlement.

Het is onbegrijpelijk dat **juist** het parlement zich in deze discussie buitenspel heeft geplaatst. Met als gevolg veel onbegrip bij de gepensioneerden (ook uit onze kring) die zich terecht in de steek gelaten voelen. Gepensioneerden kunnen hun positie niet meer verbeteren. De aanduiding 'de rijke ouderen' steekt omdat die rijkdom (zo hij er is) veelal vastzit in stenen en het juist de overheid was die die vorm van sparen had aanbevolen maar met latere wetgeving (die een ander doel had) heeft geblokkeerd dat diezelfde ouderen alsnog aan dit spaargeld konden komen.

Dat mag, dat moet, de politiek zichzelf aanrekenen.



Het nieuwe stelsel

Hoewel de conclusie dat het bestaande pensioenstelsel dringend aan vervanging toe is breed werd gedeeld kwam een akkoord over een nieuw stelsel pas dichterbij na het verschijnen van de SER-rapporten in 2015 en 2016.

Dit leidde uiteindelijk tot het akkoord van de sociale partners, de fondsen en het kabinet. Afgesproken werd dat uiterlijk 1 januari 2026 het nieuwe stelsel zou ingaan en dat de daarvoor noodzakelijke wetgeving in 2021 aan de Kamer zou worden aangeboden.

Dit laatste is niet gerealiseerd, reden waarom de invoeringsdatum verschoof naar 1 januari 2027. In de tussenliggende periode moeten de sociale partners en de pensioenfondsen hun transitieplannen opstellen.

Daarbij spelen ook enkele belangrijke keuzemogelijkheden. Zoals het invoeringstijdstip (mits voor 1 januari 2027) bij het betreffende fonds waarbij de bestaande pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen ‘zoveel als mogelijk’ worden meegenomen naar het nieuwe contract en dat de bestaande aanspraken ‘zoveel als mogelijk’ worden omgezet in individueel pensioenvermogen. Daarnaast om de nieuwe pensioenopbouw en de bestaande rechten ‘zoveel als mogelijk’ bij elkaar te houden in 1 (een) fonds.

Voor alle duidelijkheid: de regels voor het nieuwe contract gelden niet alleen voor de nieuwe (opbouw-)rechten maar ook voor de bestaande opbouw en de uitkeringen aan de reeds gepensioneerden. Splitsen in twee fondsen is niet gewenst maar ook niet verboden.

Alleen indien de sociale partners gemotiveerd van oordeel zijn dat het volgen van het standaard transitiepad onevenredig uitpakt voor (groepen) belanghebbenden kan van het standaard 'invaarpad' worden afgeweken en kan het fonds worden gesplitst in een fonds voor de oude en een fonds voor de nieuwe opbouw.

Een discussiepunt dat ook geldt voor het Appa. Weliswaar kent het Appa nu geen fonds als zodanig maar dat moet er wel komen. Het nieuwe stelsel geldt immers ook voor het Appa.

De belangrijkste verschillen tussen het bestaande en het nieuwe stelsel

Het belangrijkste punt van verschil tussen het oude en het nieuwe stelsel is het vervallen van de bestaande pensioengarantie. Deze wordt vervangen door een premieregeling waarbij het opgebouwde pensioen afhankelijk wordt van het behaalde rendement op de inleg (premies en vermogensaanwas).

Logischerwijs vervalt hiermee ook de rekenrente methode en de discussie over de dekkingsgraden. Er hoeft immers niet meer berekend te worden wat er in de (verre, verre,) toekomst minimaal in de pot moet zitten teneinde aan de toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen. Het collectieve vermogen wordt gesplitst in individuele 'spaarpotten'.

Ook logischerwijs vervalt hiermee de doorsneepremie.

De bestaande herverdeling van jong naar oud binnen het huidige stelsel vervalt. Een gevoelig maar ook duur element in deze stelselwijziging. In het pensioenakkoord is vastgelegd dat de premie leeftijdsonafhankelijk zal zijn.

De behaalde rendementen verschillen echter per leeftijdsgroep. De beleggingen voor de jongere deelnemers renderen langer maar ook risicovoller en dus ook beter. Voor ouderen is dat niet alleen een kortere periode maar vooral ook een veiliger belegging (bijvoorbeeld staatsobligaties) met dus een lager rendement.

Nu leert de ervaring dat bij iedere financiële stelselwijziging het nodige ‘smeergeld’ vereist is. Het gaat hierbij echter wel om gigantische bedragen en dus om de vraag: wie gaat die rekening betalen?

De pensioenfondsen beschikken weliswaar over de nodige financiële buffers ‘’maar’’ zullen de reeds gepensioneerden zeggen: ‘’die buffers zijn ontstaan omdat ons pensioen al die jaren niet is geïndexeerd.

Pensioen is achtergesteld loon, de indexatie daarop ook. Die buffers zijn er dus eerst om dat indexatie-gat op te vullen en komen ons toe. Ze zijn niet bedoeld om de landelijke stelselwijziging mee te financieren. Dan zijn wij – als deel van de samenleving voor het belang van de gehele samenleving - twee keer de klos.’’

Kortom, een stevig en voorspelbaar politiek vraagstuk dat voor het Appa net zo speelt als voor de gewone pensioenfondsen.

De grote vraag is of de politiek bij dit onderwerp beter gaat kijken naar de gevolgen van de wetgeving voor de doelgroep waarvoor de wetgeving bedoeld is. Dit aspect lijkt helaas al geruime tijd binnen het wetgevingsproces te weinig aandacht te krijgen.

Het Appa en het nieuwe stelsel

Zoals eerder gezegd geldt het nieuwe pensioenstelsel ook voor het Appa en dat geldt in ieder geval voor de nieuwe pensioenaanspraken.

De reeds bestaande aanspraken en uitkeringen zouden zoals aangegeven bij wijze van ‘sterfhuisconstructie’ volgens BZK ook ondergebracht kunnen worden in een afzonderlijk fonds. Dan moet dat fonds er voor het Appa wel alsnog komen. En niet alleen bij Binnenlandse Zaken maar ook bij de betreffende lagere overheden. Het is de vraag of deze lagere overheden hier wel voldoende reserveringen voor hebben gemaakt.

In een eerste oriënterende bespreking met BZK heeft onze commissie grote twijfel en bezwaren geuit ten aanzien van zo’n splitsing c.q. sterfhuisconstructie. Het past ook niet bij de eerdere afspraak om het Appa te harmoniseren met het ABP. Alleen al om die reden dient onze voorkeur uit te gaan naar het alsnog inkopen van onze Appa-rechten bij het ABP.

Een eigen Appa-fonds vormen zoals al enkele jaren geleden door de Kamer

en door ons is bepleit zou kunnen voor de nieuwe aanspraken maar met het oog op de harmonisatie-gedachte zou ook hiervoor het ABP een consequentere keuze en verstandiger zijn.

Het huidige onderscheid tussen (voormalige) politieke ambtsdragers onderling is niet meer van deze tijd en het opheffen van dit onderscheid zou het hele stelsel een stuk eenvoudiger maken.

De keuze die de landelijke politiek destijds heeft gemaakt – een deel van de politieke ambtsdragers pensioenpremie vooraf in een fonds laten betalen en een ander deel van de ambtsdragers achteraf niet uit een fonds maar uit de lopende middelen pensioen uitkeren – lijkt nu niet zo logisch en betekent dat de betreffende overheden de hele operatie nu met een fors bedrag moeten financieren. Dat is het onzes inziens zeker waard. Alle politieke ambtsdragers hebben recht op een betrouwbare pensioenregeling.

Nog steeds het belangrijkste echter: Blijf gezond!

